

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
4. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

“การมีส่วนร่วม” เป็นคำหลักคำหนึ่งที่น่าสนใจนักวิชาการมักกล่าวอ้างถึง กลุ่มเป้าหมาย และชุมชนในกิจกรรมนั้นๆ ไพรัตน์ เดชะรินทร์(อ้างโดย อนุรักษ์,2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะตีกรอบได้แตกต่างกัน แต่เดิมรัฐมองในแง่ของการเน้นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำงาน และร่วมบำรุงรักษามากกว่าร่วมสมทบด้านวัตถุ และเงิน ซึ่งอาจมีความจำเป็นอยู่ก็ตาม โดยภาพรวมแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม
5. ร่วมบริหารงานพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และซ่อมบำรุงรักษาผลที่เกิดจากการกระทำกิจกรรมนั้นๆ

องค์การอนามัยโลก(อ้างโดย อัญญา ,2543: 20) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ว่ารูปแบบที่แท้จริง หรือสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญคือ การตัดสินใจด้วย

2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน และการบริหาร
  3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม
  4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้
- นอกจากนี้ เจมส์ คี บีนทอน (อ้างโดย อัญชญา, 2543:20) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติตาม
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

การมีส่วนร่วม (Participation) สามารถอธิบายความหมายในเชิงจิตวิทยาได้ว่า เป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย (อโนทัย, 2540:23) ดังรายละเอียดที่ให้คำอธิบายเพิ่มเติม คือ

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งตัว (self) ไม่ใช่เฉพาะเพียงแต่เกี่ยวข้องด้านกำลังกายหรือทักษะ กล่าวคือ ผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนเกี่ยวข้องทางจิต (ego – involved) ไม่เพียงพอยเฉพาะด้านการทำงาน (task – involved)

2. การกระทำการให้ (contribution) เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดความเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์แล้วก็เท่ากับเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยเหตุนี้การมีส่วนร่วมจึงเป็นการยินยอม (consent) มากกว่าที่จะกระทำตามคำสั่งซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “บุคคลวิถิ” คือมีการติดต่อสื่อสารทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลนั้นและกลุ่ม

3. การร่วมรับผิดชอบ (participation and responsibility) เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้านจิตใจ อารมณ์ และได้กระทำการให้แก่สถานการณ์กลุ่มนั้นแล้วผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไป

เกี่ยวข้อง (self – involved) กับกลุ่มและต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) นั้น (นำชัย, 2529:117) ได้สรุปความหมายว่า เป็นกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนมีการกระทำออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และการดำเนินการร่วมกัน ในการเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในชุมชน หรือเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมเมื่อร่วมใจกันในการระบุปัญหาที่ตนประสบอยู่และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน และช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่างๆที่วางไว้ดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางได้ และมีผลให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ในระยะยาว โดยไม่ต้องคอยพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือภาคเอกชนต่อไป

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ(นำชัย, 2529:118 – 119)

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหา และสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหา และความต้องการของเขาแล้ว โครงการต่างๆที่วางออกมาก็จะไร้ประโยชน์ เพราะโครงการที่วางออกมามีได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน อีกทั้งประชาชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมก็จะไม่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง โครงการที่วางไว้ก็จะสามารถดำเนินไปสู่จุดหมายโดยง่าย เพราะประชาชนจะเกิดความรู้สึกที่เป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาให้พวกเขาเอง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นต่อไปคือ การร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของพวกเขาด้วยตัวของเขาเอง แต่อย่างไรก็ตาม นักพัฒนาหรือผู้มีความรู้ในการวางแผนควรมีส่วนเข้าไปร่วมในการวางแผนด้วย เพื่อคอยให้คำแนะนำประชาชนในการวางแผนกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา แต่มิใช่ว่านักพัฒนาเหล่านี้จะเป็นผู้วางแผนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาเสียเอง เพราะผลเสียที่จะติดตามมาก็คือ ประชาชนจะไม่สามารถดำเนินการช่วยตนเองได้ในโอกาสต่อไป การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้ จะมี

ผลทำให้พวกเขาเหล่านี้ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) กิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมแล้ว ผลที่ตามมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ นอกจากนั้นแล้วนักพัฒนาควรกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปแบบของทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยจากภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนั้นจะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่า ผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับผลประโยชน์มากน้อยเพียงไร และอุปสรรคต่างๆที่ได้รับจากการดำเนินงานนั้น การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้ จะทำให้ประชาชนรู้แจ้งเห็นจริงว่า กิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้น ดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งพวกเขาจะนำไปใช้วางแผนแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อไปได้

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมนั้น มักจะประสบปัญหาในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนที่มีสาเหตุมาจากตัวประชาชนเองที่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการวางแผน จึงมอบความรับผิดชอบในการวางแผนให้นักพัฒนาเป็นผู้ดำเนินงานในขั้นตอนนี้ อย่างไรก็ตามในแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมของประชาชนมากเนื่องจากจะมีผลให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในที่สุด ดังนั้นการศึกษาถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมได้ ซึ่งนำชัย (2529:126 – 127) ได้เรียบเรียงไว้ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 ประชาชนส่วนน้อยหรือไม่มีเลยในขบวนการตัดสินใจ

ลักษณะของผู้วางแผน : กลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาซึ่งถูกแต่งตั้งโดยผู้มีอำนาจนอกชุมชน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น

หน้าที่ : มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผนและดำเนินการ โดยผ่านบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น

รูปแบบที่ 2 ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมน้อย แม้ว่าจะมีการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของผลตอบแทน

ลักษณะของผู้วางแผน : ผู้นำท้องถิ่นถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาล

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น

หน้าที่ : มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผนและดำเนินการ โดยผ่านบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น และมีปัจจัยในการดำเนินการจากภายนอก

รูปแบบที่ 3 ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่พวกเขาจะเข้ามามีส่วนร่วมแบบฉาบฉวยเท่านั้น

ลักษณะของผู้วางแผน : ผู้วางแผนภายนอกแต่มีการปรึกษากับกลุ่มชาวบ้าน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้วางแผนและประชาชนส่วนน้อย

หน้าที่ : มีหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายในการวางแผน โดยทำให้ประชาชนเกิดความรู้อีกว่าพวกเขาได้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้วางแผนแล้ว

รูปแบบที่ 4 ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมเพราะพวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่อย่างไรก็ตามผู้วางแผนมีอำนาจในการควบคุมและการตัดสินใจมากกว่า

ลักษณะของผู้วางแผน : ผู้วางแผนได้มีการปรึกษากับกลุ่มประชาชนในขั้นเริ่มแรกของการวางแผน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : เป็นผู้วางแผนร่วมกับประชาชน แต่ผู้วางแผนมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า

หน้าที่ : จัดการประชุมระหว่างผู้วางแผนกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญมากขึ้นของขบวนการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

รูปแบบที่ 5 ประชาชนในท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพราะพวกเขามีตัวแทนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ

ลักษณะของผู้วางแผน : ในการวางแผนกิจกรรมและวางโครงการ คณะกรรมการโครงการ มีตัวแทนของประชาชน

สถานะของอำนาจหน้าที่ : ผู้บริหารและผู้วางแผนมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า

หน้าที่ : ตัวแทนประชาชนมีสิทธิ์มีเสียงในการวางแผนโครงการ แต่การตัดสินใจในกิจกรรม มักจะขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารชั้นสูง เพราะมีเสียงมากกว่า

อคิน (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าอย่างน้อยก็ต้องมีลักษณะ 2 อย่างคือ

1. เหตุผลของการมีส่วนร่วม แยกเป็น

-เข้าร่วมเพราะเกรงใจ

-เข้าร่วมเพราะถูกบังคับ

- เข้าร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า
- เข้าร่วมเพราะเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมดี
- เข้าร่วมเพราะอยากเข้าร่วมเพราะเห็นว่าจะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อตนเองและชุมชน

2. ขั้นตอนของการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชน แบ่งเป็น

- การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และ
- การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในด้านต่างๆ William (1969) ได้ให้ความเห็นว่าต้องอาศัยมาตรการหลายๆด้านควบคู่กันไป (อ้างโดย โสรจจ์ , 2543 : 17) ได้แก่

1. การใช้มาตรการทางกฎหมาย เช่น กฎระเบียบต่างๆ
2. การใช้แรงจูงใจต่างๆ เช่น ภาษี สิ่งตอบแทน เป็นต้น
3. การให้ความรู้และข้อมูล
4. การให้ทุนโดยตรง

สากล (2532) กล่าวว่าการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นเกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ ประการแรก เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน โดยเกิดจากปัจเจกบุคคลแล้วพร้อมต้องกันกลายเป็นส่วนรวม ประการที่สอง เกิดจากความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีผลต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนแล้วลงมือกระทำร่วมกัน และประการสุดท้าย เกิดจากการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะเกิดความริเริ่มกระทำการ ที่ตอบสนองความชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

จากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผน และขั้นตอนการติดตามประเมินผล และในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน มากำหนดเป็นตัวแปรตามของการศึกษาโดยกำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมที่ใช้ในการศึกษาใน 4 ขั้นตอน

คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน และขั้นตอนการติดตามประเมินผล

การทอ้งเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2540:21) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าแนวคิดของการมีส่วนร่วมเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการทอ้งเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนัก ในภาวะสังคมปัจจุบัน ปัจจุบันการมีส่วนร่วมยังอยู่ในวงจำกัด และขาดความสมดุล เช่นความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติกับองค์กรปกครองท้องถิ่น ในการพัฒนาการทอ้งเที่ยวในเขตอนุรักษ์การร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้ควบคุมดูแลทรัพยากรและการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการกับส่วนราชการ เป็นต้น

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังคงเป็นลักษณะของการมีกิจกรรมที่มีรายได้เสริมจากการทอ้งเที่ยว เป็นการค้าขายในธุรกิจทอ้งเที่ยวมากกว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการทอ้งเที่ยว มีเพียงองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นบางแห่งเท่านั้นที่มีโอกาสในการจัดการบางพื้นที่ที่ประชาชนได้จัดตั้งกลุ่มและดำเนินการจัดการทอ้งเที่ยวเอง โดยเสนอการเยือนพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนและพื้นที่อนุรักษ์ใกล้เคียง

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาการทอ้งเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ การทอ้งเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2540:34 – 35) ได้เสนอเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาไว้ดังนี้

นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

1. พัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดรวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชนและประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาค เป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่นๆและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2. สนับสนุนการจัดตั้งข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการทอ้งเที่ยวเชิงนิเวศ ในรูปแบบองค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับ โดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจ และดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

3. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

4. ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชน ทั้งที่เป็นนิติบุคคล และไม่เป็นนิติบุคคล

5. พัฒนากฎหมายและระบบงบประมาณของภาครัฐ ทำให้สามารถส่งเสริม และเอื้ออำนวยต่อการประสานงานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจน กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสควบคุม กำกับ ดูแล และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

6. สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของคน โดยการเพิ่มความรู้และทักษะในด้านการจัดการพัฒนาการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

7. สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในด้านการจัดการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ อย่างมีอิสระและสามารถเก็บรายได้เพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง โดยให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการที่ถูกต้อง

8. สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางสังคมให้มีโอกาสในการเข้าช่วยเหลือ และยกระดับการมีส่วนร่วมจนการจัดตั้งองค์กรชุมชนของประชาชนอย่างสร้างสรรค์

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญ ได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรรวมของระบบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญ โดยจัดเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นครอบคลุมการมีส่วนร่วมขององค์กรอื่นๆด้วยแต่ได้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในอันที่จะมีบทบาทในการดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ประชาชนในชุมชนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมาก เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นสามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้น โดยเอกชนหรือบริษัทท่องเที่ยว เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่างๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้านักเดินทางวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่ต้องได้รับความร่วมมือและความเข้าใจจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐ และเจ้าของหรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่รวมทั้งผู้ประกอบการอย่างเป็นธรรมกับประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างมีระบบ ในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาให้เกิดความรัก ความหวงแหน คุณแลทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพิ่มพูนรายได้จากระบบ และเรียนรู้ เข้าใจ ปฏิบัติได้ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และสามารถมีสัมพันธภาพเชิงธุรกิจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป้าหมายของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

1. ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ และตัดสินใจในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และให้มีส่วนรับรู้แผนระดับชาติ แผนระดับท้องถิ่น ระบบปฏิบัติการ โครงการและกิจกรรมต่างๆ โดยให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติได้ในการจัดการและดำเนินการเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีความรัก ความหวงแหน มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมโดยมีส่วนร่วมในการประเมินผลและกำหนดนโยบาย
3. ประชาชนท้องถิ่นรวมกลุ่ม หรือจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นศูนย์เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก ทั้งที่เป็นองค์กรของรัฐ เอกชน นิติบุคคลหรือเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

1. ให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อม และความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบการดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการจัดตั้งเป็นองค์กรทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้นในชุมชน เช่น ชมรม สมาคม สหกรณ์ เป็นต้น
3. ให้องค์กรต่างๆในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรประชารัฐอื่นๆ
4. จัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับพื้นที่ให้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายระดับจังหวัด ภาค และประเทศ
5. ให้องค์กรผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวระดับพื้นที่ เช่น กรมป่าไม้ กรมศิลปากร จังหวัด เอกชน และ ททท. เป็นกลไกที่สำคัญในการถ่ายทอดและประสานงานการปฏิบัติกับผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน และถ่ายโอนอำนาจการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อย่างเป็นขั้นตอน
6. กำหนดช่องทางจัดหาเงินทุนเพื่อดำเนินการบริหารจัดการโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น จัดหางบประมาณ สหกรณ์ กองทุน หรือเงินกู้ที่มีเงื่อนไขต่างๆ ที่เหมาะสมและจูงใจ เน้นการประสานงานกับแหล่งเงินทุน หรือสถาบันการเงิน เอกชน เป็นหลัก
7. กำหนดจำนวนคนเข้ามาชมนอุทยานในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวแออัดเพื่อให้สอดคล้องกับกำลังรองรับของพื้นที่
8. ใช้มาตรการทางกฎหมายและเศรษฐศาสตร์เข้าควบคุม และลดปริมาณขยะในแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุน พ.ร.บ. มัคฉาบรรจกัณฑ์ โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
9. สร้างระบบ Green Tourism Label เพื่อแสดงถึงมาตรฐานของกิจการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัททัวร์ ที่ดำเนินการโดยมีผลต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
10. ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นจัดค่ายเยาวชน และทัศนศึกษาในฤดูกาล โดยให้มีส่วนประกอบของการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และกีฬา
11. เพิ่มและปรับปรุงป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวให้เป็นภาษาและเครื่องหมายสากล
12. เพิ่มมาตรฐานด้านความปลอดภัย ไม่เพียงแต่ความปลอดภัยจากอาชญากรรมแต่รวมถึงความปลอดภัยของสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความแข็งแรงของราวบันได สะพานแขวน ฯลฯ ตั้งมาตรฐานของความปลอดภัยของยานพาหนะในแหล่งท่องเที่ยว เช่น รถรางไฟฟ้าขึ้นเขา รถกระเช้า

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เพื่อพิจารณาจากระบบท่องเที่ยวมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร ตลาดการท่องเที่ยว และบริการการท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) กล่าวคือ

1. **ทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร** ทรัพยากรการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต ผลผลิตทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นแสงแดด ดิน น้ำ ตลอดจนพันธุ์พืช – พันธุ์สัตว์ และเกิดจากการจัดการโดยมนุษย์ ให้ก่อเกิดผลผลิตทางการเกษตร เพื่ออุปโภคบริโภค ซึ่งในที่นี้อาจเรียกทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตรนี้โดยให้ความหมายคือ แหล่งเกษตรกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อแหล่ง โดยครอบคลุมบทบาทของพื้นที่กระบวนการ และกิจกรรมการเกษตร ซึ่งสามารถคัดเลือกนำมาใช้เป็นการท่องเที่ยวได้

2. **ตลาดการท่องเที่ยว** ตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะเป็นตลาดที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเฉพาะเรื่องมากขึ้น นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะด้าน เช่น การศึกษาวิถีชีวิต ทัศนศึกษาวัฒนธรรม โบราณสถานวัตถุเฉพาะด้าน จึงทำให้มีความชัดเจนในด้านการจัดการการตลาดมากขึ้น

3. **บริการท่องเที่ยว** บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว จะต้องเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร – ชนบท ตัวอย่างบริการที่ชัดเจน คือ ที่พักตามบ้าน (Homestay) และที่พักตามสวนเกษตรต่างๆ (Farmstay)

ในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่ให้บริการนักท่องเที่ยวหลายๆ กิจกรรมแล้วแต่สภาพของการจัดการท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่ง ได้แก่

ประเภทการแสดงสินค้าหรือสาธิต

- แปลงสาธิตพันธุ์พืชสวยงาม และหลากหลาย เช่น กล้วยไม้ ดอกไม้ พืชผัก และผลไม้ในท้องถิ่น และจากต่างประเทศที่น่าตื่นตาตื่นใจ

- แปลงรวบรวมพันธุ์พืชชนิดต่างๆ เช่น พันธุ์กล้วยไม้ พันธุ์พริก พันธุ์มะเขือ เป็นการรวมพันธุ์จากแหล่งต่างๆทั่วโลก

- การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆทางการเกษตร เช่น การปลูกดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การปฏิบัติหลังการเกษตร การบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปการผลิต การเลี้ยงไหม การเลี้ยงผึ้ง

- การแสดงอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องมือ และวิถีทางการเกษตรของไทยในอดีต

- การแสดงประเพณีวัฒนธรรมด้านการเกษตรในอดีตที่ผ่านมาเช่น การตกกล้า การไถนา การดำนา การเก็บเกี่ยว การซ่อมข้าว หรือดำข้าว การเก็บเกี่ยวพืชผักและแปรรูป การแสดงฝีมือหรือหัตถกรรมต่างๆ

ประเภทให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น

- การเข้าชมสวนเกษตร เช่น สวนไม้ดอก สวนพืชผัก สวนสมุนไพร สวนไม้ผัก โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตกินเองจากต้นในสวน หรือการซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บเองได้ มีทั้งความสวยงาม ความแปลกตา และบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ

- ทำกิจกรรมพืชนานาระยะสั้นร่วมกับชาวบ้าน เช่น จีควาย นั่งเกวียน ไถนา กรีดยาง ขยกขอ พายเรือ ทอดแห

ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักแรมอยู่ในบ้าน

- นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและสัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบทเกษตรโดยให้นักท่องเที่ยวได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด สะอาด

ประเภทการอบรมให้ความรู้การเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน

- ฝึกหัดปฏิบัติเกี่ยวกับการทำการเกษตรในสมัยใหม่ เช่น การปลูกและดูแลรักษาพืช การแปรรูปและเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร ฯลฯ ซึ่งอาจจะมีประกาศนียบัตรให้

- ฝึกหัดปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านชนบท เช่น ศึกษาแมลงที่เป็นประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การเก็บเห็ดในป่า การทำข้าวเม่า การทำขนมจีน การทำน้ำตาลจากมะพร้าวและตาลโตนด การเก็บเกี่ยวข้าวด้วยแกระ การนวดแผนโบราณ และการอบสมุนไพร การเผาข้าวหลาม ฯลฯ

ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร

- สินค้าอาหารแปรรูปที่หลากหลายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

- สินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองของเกษตรกร

- ของใช้และของที่ระลึกต่างๆ

- ผักสด ดอกไม้สด ผลไม้สด

- ต้นพันธุ์พืช เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูกเอง

- อาหารที่ผลิตและเตรียมในพื้นที่แบบง่ายๆแต่สะอาด

ประเภทให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร

ในช่วงที่ธุรกิจอื่นประสบปัญหาเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ เช่น ในปัจจุบันจะมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาเพื่อหาช่องทางในการทำธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนรวดเร็ว และเป็นธุรกิจที่ยังก้าวหน้าไปได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวในเชิงท่องเที่ยวธุรกิจเกษตรได้สัมผัสพบเห็นดูกิจกรรมของเกษตรกรแล้วอาจเกิดแนวคิดในการทำธุรกิจโดยร่วมลงทุนกับเกษตรกร เช่น ร่วมกับเกษตรกรทำการผลิตเพื่อแปรรูป เพื่อส่งออกและจำหน่ายภายในประเทศ หรือร่วมกันผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมต่างๆ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นอกจากจะเอื้ออำนวยผลประโยชน์อย่างสูงให้กับเกษตรกรแล้วยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเหลือภาคเอกชนจากธุรกิจอื่นที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการให้เกษตรกรมีการเตรียมข้อมูลและรายละเอียดเชิงธุรกิจเพื่อการนี้ด้วย

นำชัย (2540:22 – 25) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ (agro ecotourism) ไว้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีทั้งปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ วัฒนธรรมทางการเกษตรที่เป็นวิถีชีวิต และเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวัฒนธรรมการเกษตรนั้นประกอบไปด้วยกระบวนการผลิตและผลผลิตจากการเกษตร ซึ่งในแต่ละกระบวนการของแต่ละขั้นตอนการทำเกษตรนั้น เช่น ความเชื่อก่อนทำการเกษตร อุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการทำการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิต ขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความหมายและมีคุณค่าอย่างลึกซึ้งซึ่งที่มีการสืบทอดสิ่งต่างๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ถือว่าวัฒนธรรมการเกษตรเป็นอารยธรรมการเกษตรของไทยที่ชาวต่างวัฒนธรรมไม่เคยเห็นมาก่อน และเดิมทีการเกษตรของประเทศไทยจะขายผลผลิตทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว และเอาบางส่วนเหลือไว้พอกินพออยู่ก็สามารถที่จะอยู่อย่างสุขสบาย ไร้เดียงดาใจกว้างว่าหาอะไรมาขาย แต่ปัจจุบันสภาพทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไปต้นทุนการผลิตสูง ค่าครองชีพสูง รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องหาทางเพิ่มรายได้เนื่องจากการทำการเกษตรอย่างเดียวอาจจะไม่พอ ต้องนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร หรือต้องหาอาชีพอื่นทำ สาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ จึงน่าจะมีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีชีวิตที่ดีขึ้น โดยการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ (agro ecotourism) ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและผลผลิตในลักษณะที่มีการสาธิต การแสดงทำการเกษตรในแต่ละขั้นตอนให้นักท่องเที่ยว (Tourist) ได้ชมและให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ส่วนในด้านผลผลิตจากการเกษตรก็มีการแปรรูปจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดที่พักแบบ Home stay โดยให้นักท่องเที่ยวได้พักแรมในบรรยากาศที่ดูเป็นธรรมชาติเหมือนกับคนในท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ พัฒนาและสร้างรายได้ โดยชุมชนมีส่วนร่วม

ในการส่งเสริมให้มีการดำเนินการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศหรือ Agro – ectourism มนระบบธุรกิจแล้วควรดำเนินการอย่างรอบคอบดังนี้ (สร้อยศรี , 2540:42)

1. มีการวางแผนและการทำการศึกษาอย่างรอบคอบ
2. ให้การศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ชุมชน เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนก่อนว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเพียงกิจกรรมเสริมจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและวิถีชีวิตตามปกติของชุมชนเท่านั้น หากชุมชนเปลี่ยนแปลงอาชีพและวิถีชีวิตมาเพื่อรับใช้ธุรกิจการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวชุมชนก็จะสูญเสียเสน่ห์ซึ่งเป็นจุดขายอันล้ำค่าของตนไปและยากจะเรียกกลับคืนมา ดังเช่นในหลายพื้นที่ที่ถวิลหาบรรยากาศเก่าๆดีๆ

3. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมจะได้รับผลประโยชน์สูงสุด
4. ดำเนินการบนพื้นฐานที่ชุมชนท้องถิ่นส่วนรวมจะได้รับผลประโยชน์สูงสุด การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศควรยึดหลักการต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ คือ (นำชัย , 2540:5)

1. ต้องการสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีจรรยาบรรณด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. กิจกรรมใดๆต้องไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม
3. ให้มีความสำคัญกับการคงไว้ ซึ่งคุณค่าที่แท้จริงของทรัพยากรธรรมชาติ (ไม่คัดแปลงธรรมชาติ และวัฒนธรรม อารยธรรม)
4. เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมบนพื้นที่
5. ต้องสัมผัสกับชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดประโยชน์ชุมชนท้องถิ่น
6. กิจกรรมต้องเน้นที่เป็นการศึกษา เรียนรู้ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ใช่เน้นการค้า เรายัง

7. ต้องมีการวางแผนการเตรียมการเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน เกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ ดังนั้นกิจกรรมควรเน้นการเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง (experience based management) มากกว่า activity based management (ตกปลา ปีนเขา ล่าสัตว์) หรือ benefit based management (ขายอย่างเดียว)

นอกจากนี้ นำชัย (2540:6 – 7) ได้ระบุขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. กำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการโดย
  - 1.1 ประเมินทรัพยากรที่สามารถใช้ประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น
    - สภาพทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรรม ฤดูกาลที่มี
    - สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่
    - ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ประเพณี ฤดูกาลที่มี

-ใครเป็นผู้รับผลประโยชน์

1.2 กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องการ

-จะต้องพัฒนาหรือไม่พัฒนาไปถึงระดับใด

-จะจัดการกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างไรให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

-ต้องการสื่ออะไรกับผู้มาเยือน

-มีจุดสนใจอะไรเป็นจุดขาย และจะจัดทำเส้นทางเดินอย่างไร

1.3 วางแผนกิจกรรมและประเภทของการท่องเที่ยวที่จะจัดบนพื้นที่ เช่น

-ใครจะทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร

-จะฝึกอบรมชาวบ้านหรือไม่

-จะจัดสื่อความหมายอะไรบ้าง

-จะใช้สถานที่ใดเป็นศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว

-จะพัฒนาหัตถกรรมของที่ระลึกอย่างไร

-จะหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากที่ไหน

สื่อความหมาย – นิทรรศการ รูปแบบแผนผังเส้นทางเดินผ่านพิบ ิบปลิว คู่มือการเดินทางในหมู่บ้าน ป้ายสื่อความหมาย

2. กำหนดโครงสร้างอัตราค่าบริการและเงินกองทุน

- ค่ามัคคุเทศก์

- ค่าอาหาร/ที่พักโรงแรม

- ต้อนรับ/ขนส่ง

- บรรยายสื่อความหมาย

3. ร่วมงานกับบริษัทนำเที่ยว ควรเลือกบริษัทนำเที่ยวประเภทมุ่งผลกำไร แต่พยายามจัดรูปแบบนำเที่ยวให้เกิดผลกระทบน้อย และจะบริจาคผลกำไรให้กับกิจกรรมอนุรักษ์ของท้องถิ่น

4. การร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นโดย Creating Stakeholders ซึ่งอาจเป็นลักษณะ individually or part of organization ให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจจัดตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์กรบริหารของชาวบ้าน เพื่อกำหนด

-กิจกรรมประเภทการท่องเที่ยว

-การบริหาร อาหาร มัคคุเทศ การบริการต้อนรับให้ข้อมูล การแสดง

โชว์ การจัดที่พักแรมแบบ Hone stay ของชุมชน

-Carrying Capacity ของชุมชน

5. กำหนดแนวทางและวิธีการตรวจสอบผลกระทบของการท่องเที่ยวบนพื้นที่กำหนดระดับ Carrying Capacity ของชุมชนอย่างเหมาะสม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะเน้นความสำคัญของการควบคุมคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การเอาใจใส่ดูแลจำนวนและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ลักษณะสำคัญ 6 ประการที่ประกอบขึ้นเป็นแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค

ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อนการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณสุขปโลกที่มีอยู่

2. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Local Participation)

ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3. ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Scale of Tourism Development)

ควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวบรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นๆ

4. การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น (Local Product)

ควรสนับสนุนการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นในการก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่างๆของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้นๆได้ด้วย

5. การกระจายรายได้ (Income Distribution)

การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน

6. การจ้างงาน (Employment)

คุณภาพของงานสำหรับคนในท้องถิ่นควรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ มุ่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง

อนูรัถย์ (2540:3) กล่าวว่าไว้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นคำศัพท์ของการพัฒนาที่เกิดขึ้นมาด้วยสาเหตุของความกดดันที่เกิดจากความไม่สมดุลระหว่างการเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการเร่งรัดการลงทุนและใช้วัสดุจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขตจึงเป็นผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมเสื่อมโทรม ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยกว้างขึ้น คนยากจนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ปรีชา (2538:90 – 109) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการผสมผสานลักษณะที่ทำให้เศรษฐกิจทั้งระบบผสมผสานกลมกลืนกันอย่างเหมาะสม เช่น ไม่เน้นเรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจจนลืมเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นต้น

ภราเดช (2539:4 – 7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนว่า จำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยความหมายทั่วไปนั้นหมายถึง การพัฒนาที่จะใช้ประโยชน์ในปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต หรือในอีกความหมายหนึ่งคือ การใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ จากวัฒนธรรม หรือธรรมชาติในระดับที่ไว้วัฒนธรรมหรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง เหมาะสม ด้วยการศึกษาและวางแผนเพื่อส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่าและยาวนานที่สุดในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด

4. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ข้อมูลสภาพทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

1. สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้งอาณาเขต เนื้อที่

ตำบลไทรน้อยอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอไทรน้อย พื้นที่ไกลที่สุดอยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 4 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 13,550 ไร่ หรือ 21.68 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับตำบล อำเภอต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลคลองขวาง อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลทวีวัฒนา อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลคลองขวาง อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่ใช้ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน(ทำการเกษตรร้อยละ 65.83 นอกนั้นใช้เป็นที่อยู่อาศัย)

ลักษณะการปกครอง

แบ่งการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2547 โดยเพิ่มหมู่ที่ 9, 10 และ 11 แยกตามหมู่บ้าน ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรในตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร(คน)			จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านไทรน้อย	968	1,064	2,032	ณ พ.ศ. 48
2	บ้านคลองตาค้าย	395	368	763	
3	บ้านไทรน้อย	1,277	1,423	2,700	
4	บ้านไทรน้อย	426	441	867	
5	บ้านไทรน้อย	1,074	1,172	2,246	
6	บ้านคลองห้าร้อย	226	238	464	
7	บ้านคลองฝรั่ง	332	298	630	
8	บ้านคลองตาค้าย	202	228	430	
9	บ้านไทรน้อย	889	1,113	2,002	
10	บ้านไทรน้อย	1,083	1,265	2,348	
11	บ้านไทรน้อย	514	564	1,078	
รวมทั้งสิ้น		7,368	8,174	15,560	8,475

การปกครองท้องถิ่นอื่นๆในตำบล

-จำนวนเทศบาล 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลไทรน้อย

ประชากร

-จำนวนประชากรทั้งหมดในเขตพื้นที่ อบต. 15,560 คน

-จำนวนประชากรเพศชาย 7,386 คน เพศหญิง 8,174 คน

-อัตราความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่ 717.71 คน/ตารางกิโลเมตร

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

ลักษณะอาชีพของประชากร

-อาชีพเพาะปลูก มีพื้นที่ประมาณ 8,582 ไร่ มีครอบครัวที่ทำการเกษตรโดยพื้นที่

เพาะปลูกมากที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้าว ผลไม้ ผักต่างๆ

-อาชีพเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงเป็ด ไก่ ห่าน ปลายน้ำจืดต่างๆ

-อาชีพด้านอุตสาหกรรม

หน่วยธุรกิจการพาณิชย์และการบริการ

- ธนาคาร	2	แห่ง
- ปั้มน้ำมันและก๊าซ	2	แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม	57	แห่ง
- โรงเรียน	2	แห่ง

3. สภาพทางสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนมัธยมศึกษา	1	แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษา	3	แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปฐมวัย	3	แห่ง ได้แก่
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อย		
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนบ้านคลองฝรั่ง		
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนวัดคลองตาค้าย		

สถาบันและองค์กรศาสนา

- ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 98 ศาสนาอื่นๆ ร้อยละ 2
- วัด 2 แห่ง ได้แก่ วัดไทรน้อย วัดคลองตาค้าย
- ศาลเจ้า 1 แห่ง
- โบสถ์ 2 แห่ง

สาธารณสุข

- โรงพยาบาลของรัฐขนาดกลาง	1	แห่ง
- สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน	1	แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ	ร้อยละ 100	

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- สถานีตำรวจ	1	แห่ง
- สถานีดับเพลิง	1	แห่ง (สังกัด อบต.)
- ป้อมตำรวจชุมชน	1	แห่ง

4. โครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม

เส้นทางติดต่อระหว่างหมู่บ้าน – หมู่บ้าน – ตำบล ดังนี้

-ถนน คสล.	14	สาย
-ถนนลาดยาง	4	สาย
-ถนนลูกรัง	12	สาย

การโทรคมนาคม

-ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง

การไฟฟ้า

-ไฟฟ้าเข้าถึงในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นร้อยละ 98

แหล่งน้ำธรรมชาติ

-คลอง 9 สาย

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเอง

-บ่อบาดาล 8 บ่อ

5. ข้อมูลอื่นๆ

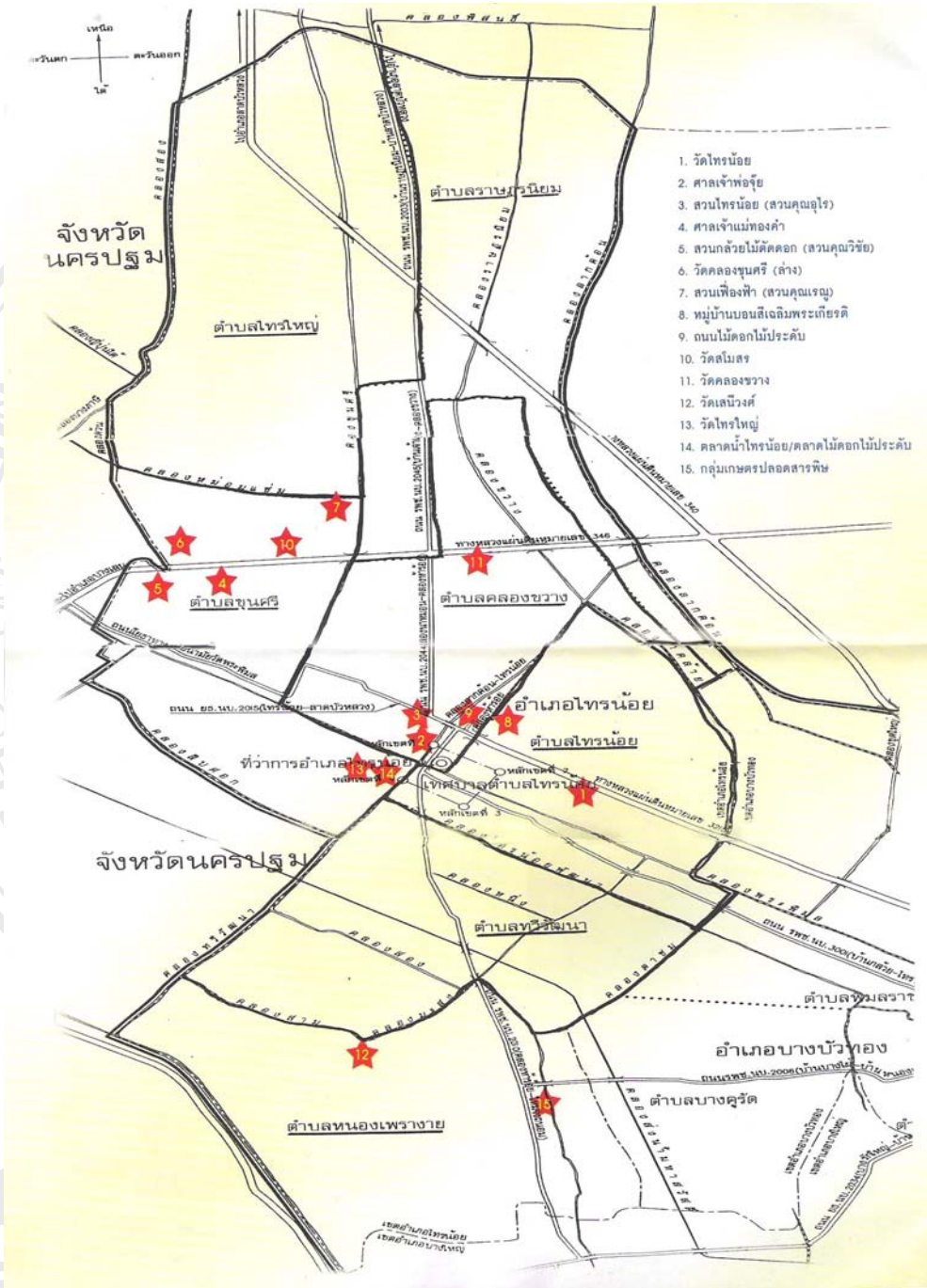
ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

5.1 ทรัพยากรดิน

สภาพของดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว เหมาะแก่การปลูกข้าว ปลูกไม้ผล

5.2 ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำตามธรรมชาติมีคลอง 9 สาย

รูปที่ 1 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ที่มา : ข้อมูลชุมชนตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี, 2548

ศิลปวัฒนธรรม และ สถานที่ท่องเที่ยว

วัดไทรใหญ่

วัดไทรใหญ่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2410 มีเนื้อที่ 20 ไร่ ปูชนียวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ หลวงพ่อทองคำพระพุทธรูปสมัยอุทอง หน้าตัก 1.69 เมตร หล่อด้วยโลหะ นอกจากนี้ยังมีพระมหากัจจายะนะ แม่โพสพและรูปหล่อของพระครุฑนททิวากร (ทิพย์) อดีตเจ้าอาวาสปัจจุบันและคณะสงฆ์อำเภอไทรน้อย ปกครองโดยท่านเจ้าคุณพระมงคลนทเขต เจ้าคณะอำเภอและเจ้าอาวาสวัดไทรใหญ่

วัดไทรน้อย

สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2438 มีเนื้อที่ 25 ไร่ อยู่ติดคลองพระพิมลราชา อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย นามของวัดได้มาจากนามตามท้องที่ตั้งวัดแต่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้สร้างวัดนี้ขึ้นมา

วัดเสนาวิงศ์

สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 24500 มีเนื้อที่ 50 ไร่ 20 ตารางวา มีถาวรวัตถุที่สำคัญ คือ อุทยานการศึกษามหาชาติ พร้อมสัมพัสดสวนไม้ยืนต้นที่ร่มรื่น และขอพรจากเจดีย์สัมปรรณนาซึ่งภายในเจดีย์ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

วัดคลองขวาง

มีอุโบสถศิลปะปูนปั้นด้วยมือแห่งแรกของประเทศไทย มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม

ตลาดน้ำไทรน้อย

เป็นศูนย์รวมของอาหารคาวหวานนานาชนิดที่มีรสชาติอร่อย สะอาดและมีราคาเป็นกันเอง สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อให้ท่านได้เลือกซื้อหา เพื่อเป็นของฝาก นอกจากนี้ตลาดน้ำไทรน้อยยังมีจุดบริการให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามคลองพระพิมลราชา โดยมีเรือให้บริการนำเที่ยวพร้อมรถตู้นำเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและเกษตรเชิงอนุรักษ์อำเภอไทรน้อย

การดำเนินงานของตลาดน้ำไทรน้อย ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากส่วนราชการในการดำเนินงาน

การบริหารจัดการตลาดน้ำไทรน้อย เป็นการบริหารโดยการรวมตัวของกลุ่มประชาชนที่เข้ามาค้าขายในตลาดน้ำไทรน้อย เป็น ประชาคมตลาดน้ำไทรน้อย เพื่อเป็นกลุ่มที่จะทำการบริหารจัดการ ตลาดน้ำ โดยร่วมกับผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมีทางราชการ

เป็นผู้ให้คำปรึกษา การบริหารจัดการตลาดน้ำไทรน้อย มีองค์กรในการบริหารจัดการ ตามโครงสร้าง ดังนี้ ประธานบริหาร 1 คน , รองประธาน 2 คน , เภรัญญิก 2 คน , เลขานุการ 1 คน

เกษตรอนุรักษ์อำเภอไทรน้อย

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดสรรงบประมาณจำนวน 1,180,000 บาทเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในวโรกาสที่ 12 สิงหาคม 2547 โดยได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกบอนสี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลไทรน้อย และตำบลคลองขวาง ให้ทั้งสองตำบลเป็นหนึ่งเดียวกัน เรียกชื่อว่า “หมู่บ้านบอนสีเฉลิมพระเกียรติฯ” โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรในหมู่บ้านทุกคนหันมาปลูกบอนสี ภายในแปลงสาธิตได้รวบรวมเอาบอนสีพันธุ์ต่างๆ โดยสมาชิกทุกคนได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดทำขึ้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมส่งเสริมการเกษตรการผลิต อบรม ทักษะศึกษาดูงาน เพื่อให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดไป ซึ่งมีนายวิรัช อาจเอี่ยม ประธานกลุ่มฯ ได้นำบอนสีมาปลูกเป็นคนแรก ประมาณ 10 ปีเศษ และได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องของบอนสี และขยายพันธุ์บอนสี เกิดบอนสีพันธุ์ใหม่ๆ โดยขอตั้งชื่อและจดทะเบียนโดยสมาคมบอนสีแห่งประเทศไทย เกษตรกรผู้ปลูกบอนสีนิยมขยายพันธุ์บอนสีโดยการแยกหน่อ การผ่าหัว การผ่าเมล็ด การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ และการผสมเกสรส่วนใหญ่ จะผสมข้ามพันธุ์ เพื่อให้ได้ลูกไม้พันธุ์ใหม่ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มผู้ปลูกบอนสี เพื่อการบริหารงานในกลุ่ม ดังนี้ ประธาน 1 คน , รองประธาน 1 คน , เลขานุการ 1 คน , เภรัญญิก 1 คน , ประชาสัมพันธ์ 2 คน

ถนนไม้ดอกไม้ประดับ

สามารถพักผ่อนในศาลาริมน้ำ และเที่ยวชมภูมิทัศน์ที่มีการตกแต่งด้วยสวนไม้ดอกไม้ประดับ และสวนหย่อมที่สวยงาม พร้อมทั้งชมวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนธรรมชาติสองฝั่งคลองห้าร้อย

สวนไม้ดอกไม้ประดับไทรน้อย

เป็นแหล่งผลิตไม้กระถางขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ พันธุ์ไม้นานาชนิด มีบริเวณกว้างขวางสำหรับเป็นจุดถ่ายภาพพักผ่อน และเลือกซื้อพันธุ์ไม้ต่างๆนำไปประดับบ้าน

สวนกล้วยไม้วิชัยออร์คิด

เป็นสวนที่เพาะปลูกกล้วยไม้ตัดดอก เพื่อการส่งออกมานานับ 10 ปี ปัจจุบันมีพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตกล้วยไม้ที่มีคุณภาพของอำเภอไทรน้อย เป็นหวายตัดดอกส่งออกตลาดยุโรป,เอเชีย และภายในประเทศบางส่วน สำหรับผู้สนใจต้องการศึกษาหาความรู้จุดนี้จะทำให้ท่านได้รู้ทุกขั้นตอนการผลิต

สวนมะพร้าวน้ำหอม ลุงทองหล่อ

เป็นศูนย์การศึกษาการขยายพันธุ์ไม้ที่ให้ความรู้กับผู้ที่สนใจทั่วไป เป็นสวนมะพร้าวที่มีรสชาติหวาน มีผลิตภัณฑ์แปรรูปจากมะพร้าวน้ำหอมจำหน่าย

สวนลุงช้างพันธุ์ไม้

เป็นสวนที่รวบรวมพันธุ์ไม้เด่น เช่น มะม่วงแม่ลูกคอก และพันธุ์นนท์ทิพย์ ที่ให้ผลผลิตตลอดทั้งปี ที่จะส่งเสริมการปลูกเพื่อผลิตเป็นอุตสาหกรรมและจุดนี้ยังเป็นศูนย์การศึกษาการขยายพันธุ์ไม้ที่ให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ

สวนคุณเรณูเฟื่องฟ้า

เป็นสวนที่รวบรวมไม้ดอกไม้ประดับ อาทิเช่น เฟื่องฟ้า บัว และไม้แขวนชนิดต่างๆ อยู่บริเวณข้างวัดขุนศรี รมรื่นและเป็นที่พักผ่อนได้

สวนเสน่ห์พันธุ์ไม้

เป็นสวนที่รวบรวมผลไม้พันธุ์ดีมีลักษณะเด่น เช่น ผลใหญ่ ให้ผลดก ออกผลทวาย ท่านสามารถพบกับผลไม้ตัวอย่างและได้ลิ้มชิมรสชาติ รวมทั้งซื้อกิ่งพันธุ์นำไปปลูกได้ อาทิเช่น ฝรั่งไม่มีเมล็ด มะม่วงลูกละ 1 กิโลกรัม มะนาวไม่มีเมล็ด

แม่บ้านเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตขนมปั้นขลิบ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้ผลิตขนมปั้นขลิบ ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 10 ตำบลไทรน้อย ซึ่งขนมปั้นขลิบเป็นขนมในสมัยล้านนาที่เจริญรุ่งเรืองทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมแบบไทย ซึ่งขนมนี้จะถูกทำขึ้นใช้ในโบราณราชประเพณี หรือในโอกาสสำคัญๆ ในราชวังเท่านั้น แต่ในสมัยก่อนนั้นจะนิยมใช้นึ่งเป็นส่วนใหญ่ แต่ด้วยความโดดเด่นของรูปลักษณะและรสชาติ ความละเอียดและขั้นตอนในการทำ ทำให้ขนมมีรสชาติที่อร่อยและได้รสชาติแบบไทยๆ ฉะนั้นจึงมีการสืบทอดการทำขนมปั้นขลิบมาตราบเท่าทุกวันนี้ และยังคงความเป็นไทยตลอดไป

แม่บ้านเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตขนมเปี๊ยะ

ขนมเปี๊ยะ เป็นขนมเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ช่วยกันรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อให้ราษฎรในบ้าน หมู่ 1 มีรายได้เสริมหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว โดยการระดมความคิดประกอบกับการที่ชาวบ้านนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และใช้วัสดุในท้องถิ่นออกมาทำเป็นขนมเปี๊ยะ ครั้งแรกจำหน่ายภายในหมู่บ้านและต่างท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักกับคนทั่วไป จุดเด่นคือรสชาติหอมหวานเป็นธรรมชาติ ประดับด้วยสีธรรมชาตินำรับประทาน

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นการรวมกลุ่มกันของเกษตรกร หมู่ที่ 7 โดยใช้ น้ำหมักชีวภาพซึ่งหมักจากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นเพื่อป้องกันและกำจัดแมลง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทย ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค และเป็นการลดต้นทุนการผลิต

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยว ที่กล่าวมานี้ ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายแห่งซึ่งท่านสามารถมาเที่ยวได้ตลอดเวลา อาทิเช่น สวนแก้วมังกร สวนไทรน้อย เทียวชมและซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ (OTOP) ของชุมชนแต่ละตำบล ได้ที่แหล่งผลิตสินค้าต่างๆอย่างใกล้ชิด

ผลที่ได้จากการดำเนินงาน ทำให้มีเงินหมุนเวียนเข้าสู่อำเภอไทรน้อยเฉลี่ยเดือนละ 1,200,000 บาท รวมทั้งยังสามารถสร้างอาชีพให้คนในชุมชน ลดปัญหาการว่างงาน เยาวชนได้เรียนรู้ในการประกอบอาชีพ ลดการสูญเสียทางด้านผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร สร้างความรู้สึกรักให้ประชาชนได้รับรู้ ห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้การทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชน ภาคเอกชน องค์กร ชุมชน และส่วนราชการ เป็นการเสริมสร้างการทำงานของประชาชนให้มีความเข้มแข็ง และเป็นการทำให้อำเภอไทรน้อยเป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ประชาชนทั่วไป

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิรัช (2539) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของชาวบ้าน ในโครงการชุมชนรักป่า ในพื้นที่ 6 หมู่บ้านของตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการชุมชนรักป่า พบว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมในชั้นดำเนินงานกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากที่สุด รองลงมาเป็นชั้นการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ชั้นการติดตามและประเมินโครงการฯ ชั้นวางแผนแก้ไขปัญหา และชั้นการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ตามลำดับ

พงษ์พันธ์ (2539) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการเกษตรบนที่สูงของสตรีเผ่าม้ง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าสตรีเผ่าม้งมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในการวางแผนทำการเกษตรกับพ่อบ้าน สตรีเผ่าม้งมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในเรื่องการแผ้วถางพื้นที่การเตรียมดิน การจัดเตรียมแปลง การเพาะกล้า การปลูก การกำจัดวัชพืช การให้น้ำ และการพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนการใช้แรงงานเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงนั้น สตรีเผ่าม้งมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในเรื่อง การเตรียมอาหาร และการให้อาหารสัตว์ และการใช้แรงงานในด้านไม้ผลยืนต้น และไม้ตัดดอกนั้น

มีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ในด้านการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก การปลูก การดูแลรักษา การใส่ปุ๋ย และการพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น สตรีเผ่าม้งมีส่วนร่วมมากในเรื่องการลดพื้นที่การทำไร่เลื่อนลอย การจำกัดการใช้สารเคมีและการฝังกลบวัชพืชเพื่อใช้เป็นปุ๋ยพืชสด

นเร (2539) ได้วิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนใน “โครงการสุพรรณบุรี” โคนมีพื้นฐานว่าการที่ประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ นั้นจะต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ประชาชนจะต้องมีเวลาที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมพัฒนาที่จัดทำขึ้นจะต้องเป็นเวลาที่ประชาชนว่างจากกิจกรรมงานประจำหรือการประกอบอาชีพ มิเช่นนั้นแม้ว่าต้องการจะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยเพียงใดก็ตาม ก็อาจมีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อย เนื่องจากมีภารกิจที่ต้องกระทำในช่วงนั้นๆ

2. โครงการพัฒนาต่างๆจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มิเช่นนั้นประชาชนก็ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมได้

3. ประชาชนจะต้องมีความตั้งใจ และเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน

ประเสริฐ (2543) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน บ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีการรับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ และได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนในด้านต่างๆ ในด้านการรับข้อมูลข่าวสารป่าชุมชนมีส่วนร่วมระดับมาก และในด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ด้านการดำเนินการ ด้านการวางแผนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

สันติ (2543) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่บ้านตลาดขี้เหล็ก ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรโดยเฉลี่ยแล้วมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพราะป่าชุมชนมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ป่าชุมชนยังเป็นที่รวมของชาวบ้านและยังเป็นที่เก็บของป่าอีกด้วย ส่วนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรการอนุรักษ์ป่าชุมชนพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกป่าและทำแนวกันไฟรอบพื้นที่ป่าชุมชน

ศลิษา (2537) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ขั้นตอนการวางแผนและดำเนินงาน ขั้นตอนการลงทุน

และปฏิบัติ และขั้นตอนการติดตามประเมินงาน ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่าชาวบ้านจะมีส่วนร่วมน้อย แต่การศึกษาเชิงคุณภาพยืนยันได้ว่าทั้ง 4 ขั้นตอนชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างมาก แต่ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนมาก จึงทำให้ไม่สามารถวัดด้วยข้อมูลเชิงปริมาณได้

พงษ์ศักดิ์ (2540) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่โล อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ในบทบาทกระบวนการมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน พบว่า ในภาพรวมแล้วชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนผลการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนได้ผลดังนี้ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ และขั้นตอนการลงทุนและปฏิบัติ ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนขั้นตอนการติดตามประเมินผล ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในระดับต่ำ และยังพบอีกว่าชาติพันธุ์ สถานภาพทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ จำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรและการเคยเข้าไปเก็บของในป่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้ แต่ อายุ ระดับการศึกษา และการพึงพิงป่าของชาวบ้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สุรัสวดี (2528) ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของประชาชนยากจนในหมู่บ้านเขาหิน พบว่า ประชาชนจะเข้าร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติตามแผนงานและขั้นตอนรับผลประโยชน์จากโครงการมากกว่าขั้นตอนการค้นหาและวิเคราะห์สาเหตุ ขั้นตอนการกำหนดแนวทางแก้ไข และขั้นตอนการตัดสินใจ

นงกาญจน์ (2531) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี และราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประมงสงเคราะห์ พบว่า จำนวนที่ดินทำกิน ความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตรและดำรงชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของชาวกะเหรี่ยง แต่ เพศ อายุ และ ความถี่ในการติดต่อกับชุมชนเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของชาวกะเหรี่ยง

วิรัช (2535) กล่าวว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทจะมีความสัมพันธ์กับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบท กล่าวคือ

1. หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทในระดับสูงหรือประชาชนมีความพร้อมมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้จะมีน้อยมาก คือรัฐเพียงให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการเท่านั้น(Assistance)

2. หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมระดับปานกลาง คือมีความพร้อมในระดับปานกลาง ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้ก็อยู่ในระดับปานกลางด้วย ถือเป็นความช่วยเหลือสนับสนุนบางส่วน(Facilitation)

3. หากประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยประชาชนไม่มีความพร้อมหรือมีความพร้อมน้อยมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนั้นจะมีมากคือรัฐต้องส่งเจ้าหน้าที่เข้าคลุกคลีกับประชาชนในชนบท มีการกระตุ้นเร่งเร้า และให้ความช่วยเหลือส่งเสริมทุกวิถีทางอย่างครบวงจร(Promotion)

นอกจากนี้ วิรัช และคณะ (2531) ยังได้ศึกษาบทบาทขององค์กรท้องถิ่นที่มีต่อการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าองค์กรในท้องถิ่นมีความต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปฏิบัติในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

สมใจ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษากรณี ตำบลสะเดียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนที่ดินที่ใช้ประโยชน์ เชื้อเพลิงที่ใช้ในการหุงต้ม ความรู้ ความคิดเห็น การได้รับข่าวสาร และความเห็นพ้องต้องกันของเพื่อนบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้ และจากการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลสะเดียบมีฐานะค่อนข้างยากจน มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ มีที่ดินใช้ประโยชน์ไม่มากและมักใช้ฟันและถ่านเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มอาหาร

วลัยภรณ์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเลในระดับต่ำ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเลพบว่า แหล่งที่พักอาศัย เพศ อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์บึงขุนทะเลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และอายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จะก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องการอนุรักษ์บึงขุนทะเลที่ระดับ 0.05 ส่วนการศึกษาระยะเวลาที่อาศัยในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากบึงขุนทะเลไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

เพ็ญศรี (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรมการพัฒนา ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนมากมีการรับรู้งานพัฒนาสิ่งแวดล้อม แต่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาน้อย ผลการ

วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า การถือครองที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นอาสาสมัคร และการรับรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการเป็นหนี้สิน การมีคนในครอบครัวไปทำงานต่างกัน การเป็นกรรมการหมู่บ้าน และการได้รับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนเกือบทุกกิจกรรม ส่วนปัจจัยในเรื่องอายุ อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่อย่างใด

ปลื้ม (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความตระหนักและบทบาทที่คาดหวังในการมีส่วนร่วมของสภาตำบลเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ณ เขตป่าสงวนแห่งชาติอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตกและป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันออก จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ป่าชายเลนในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในระดับต่ำ โดยมีส่วนร่วมติดตามผลที่ได้ปฏิบัติในการบำรุงรักษามากที่สุด รองลงมาคือร่วมทำแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน และร่วมบำรุงรักษาตามลำดับ

จิรายุ (2527) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในจังหวัดลำพูน พบว่า อายุ รายได้ของครัวเรือน พื้นที่ถือครองสมาชิกในครอบครัว ตำแหน่งทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ยกเว้นเพศ และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร

ฉอ้าน (2536) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผลต่อการเข้าร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท พบว่า

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีผลเข้ามาต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน แต่มีผลต่อปริมาณการเข้ามามีส่วนร่วม
  2. สถานภาพทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนธรรมดาทั่วไป
  3. มีความแตกต่างในเรื่องเพศ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน คือ เพศชายเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง
  4. ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ความต้องการความสะดวกสบายในการคมนาคมขนส่ง รองลงมาคือความต้องการพัฒนาหมู่บ้าน ต้องการมีงานทำ
1. บุคคลที่ชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

2. ประชาชนทราบเรื่องโครงการจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
3. สาเหตุที่ไม่ได้เข้าร่วม เพราะมีงานอื่นทำอยู่แล้วไม่มีเวลาว่าง มีธุรกิจใน

ครอบครัว

ธวัช (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา กรณีศึกษา : หมู่บ้านชาวเขาชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2527 ผลการศึกษาวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย

- ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การเสพฝัน
- ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ การครอบครองปัจจัยการผลิต
- ปัจจัยทางด้านการเมือง ได้แก่ สถานภาพทางสังคม ความเชื่อในตัวผู้นำ
- ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษากั้นภาคเหนือ การรับข่าวสารจากภายนอก
- ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม ได้แก่ การยอมรับแบบอย่าง ความต้องการรางวัล

สุจินต์ (2527) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด นครสวรรค์ ประจำปี 2527 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน และการมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ความต้องการเกียรติ การได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน ความคาดหวังต่อรางวัลการประกวดหมู่บ้าน และความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้วิจัยทราบว่า กระบวนการพัฒนาการท้องถิ่นควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมมากที่สุด เพราะความจริงที่ว่าเขาเป็นเจ้าของพื้นที่ และเป็นผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์ ดังนั้น ความรัก ความหวงแหน และความรู้สึกเป็นเจ้าของ จะทำให้การพัฒนาการท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นแล้วทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจในการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องมากขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยของบุคคลอื่นๆ มาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้ผลการวิจัยแตกต่างกัน และสนับสนุนผลการศึกษาวิจัยให้เกิดความเชื่อถือมากขึ้น เมื่อผลการศึกษาวิจัยออกมาสอดคล้องกัน